

досліджених. Впродовж 2013–2017 рр. тут розкрито близько 11800 м² з понад 180 об'єктами різної хронології та зібрано 3782 фрагменти кісток ссавців (з урахуванням зняття і вивезення основної товщі нашарувань осередку цей показник мав бути значно більшим, але і отриманих даних цілком достатньо для висновків щодо специфіки галузі на селищі).

Сергій Панишко

Укріплення традиції motte – нове джерело з історії України

У останні десятиліття на території Волині та суміжних регіонів Республіки Польща виділені близько двох десятків пам'яток традиції motte, частина з яких є залишками найдавніших лицарських замків європейського вигляду. Починаючи з XI ст. подібні пам'ятки були поширені у північній частині Європи. Основною їх морфологічною ознакою є земляний насип у формі зрізаного конусу, власне «motte», на майданчику якого розміщувалась оборонна вежа, що використовувалась і для проживання дрібного лицаря, власника такого найпростішого замку.

В Україні подібні пам'ятки вперше були виділені завдяки дослідженню відносно крупних давньоруських городищ у Камені-Каширському, Коршеві, Любомлі та інтерпретовані як стіжкові городища. Пізніше акцент у дослідженні таких об'єктів був зміщений на функціональну значимість форми (зрізаного конусу). Такий підхід дозволив значно розширити коло подібних пам'яток за рахунок дрібних, аналогії яким відомі у Європі як укріплення mott and bailey.

Новим якісним кроком у дослідженні проблеми стали розкопки Високої Гірки у Холмі. Цими роботами було однозначно стверджено належність резиденції князя Данила Романовича до кола європейських пам'яток motte. У останні роки з'явилося кілька публікацій, де підтверджена належність укріплень Малого городища у Буську та Хотиня поблизу Рівного до цих пам'яток.

Поширення таких пам'яток на Волині, починаючи з XIII ст. добре ілюструє політику вестернізації Данила Романовича, яку він проводив у своїх володіннях. Будівництво дрібних укріплень motte у околицях Холма та Володимира вказує на чітко визначену еволюцію давньоруської дружинної культури цього регіону до класичної європейської лицарської.

Варто відзначити потребу ширшого уведення до наукового обігу цих свідчень європейського вектору розвитку Волині у XIII ст. Отримані результати слід активніше впроваджувати у освітній та культурній сферах.

Serhii Panyshko

Strengthening the tradition of motte - a new source on the history of Ukraine

In recent decades, about two dozen monuments of the motte tradition have been identified in Volyn and adjacent regions of the Republic of Poland, some of which are the remains of the oldest European-style knightly castles. Starting from the XI century, such monuments were widespread in the northern part of Europe. Their main morphological feature is a mound in the form of a cut cone, the “motte” itself, on the site of which a defensive tower was located, which was also used for the residence of a small knight, the owner of such a simple castle.

In Ukraine, such monuments were first identified through the study of relatively large ancient Rus' settlements in Kamen-Kashyrskiy, Korshev, and Liuboml and interpreted as stitching settlements. Later, the emphasis in the study of such sites was shifted to the functional significance of the shape (cut cone). This approach allowed us to significantly expand the range of such monuments at the expense of small ones, analogous to the mott and bailey fortifications known in Europe.

A new qualitative step in the study of the problem was the excavation of Vysokaya Gorka in Kholm. These works unequivocally confirmed that the residence of Prince Danylo Romanovych belongs to the circle of European motte monuments. In recent years, several publications have appeared confirming that the fortifications of the Small Settlement in Busk and Khotyn near Rivne belong to these monuments.

The proliferation of such monuments in Volyn from the 13th century onwards illustrates well the policy of westernization that Danylo Romanovych pursued in his domains. The construction of small motte fortifications in the vicinity of Kholm and Volodymyr indicates a clearly defined evolution of the Old Rus' vigilante culture of this region to the classical European chivalric culture.

It is worth noting the need to introduce these evidences of the European vector of Volyn's development in the thirteenth century into wider scientific circulation.

Аліна Ступак, Антон Барановський

Відбитки слідів тварин на цеглі XVI століття Меджибізької фортеці (с. Меджибіж, Хмельницька область)

Цегла є другим по розповсюдженості, після кам'яних блоків, будівельним матеріалом Меджибізької фортеці. Зокрема, цегла використана в конструкції палацу Сенявських у великій кількості. Цегла пальцівка – найдавніший тип цегли, яка використана у розбудові Меджибізької фортеці. Вона отримала свою назву через характерні поздовжні борозни, які розташовані на одній з її поверхонь. Цегла-пальцівка використовувалась здебільшого при побудові об'єктів XVI-XVII століть, а вторинним чином використовувалась також у пізніші часи.

Ціллю цього дослідження є демонстрація інформаційного потенціалу слідів тварин на заготовках цегли в якості археологічного джерела. Серед слідів тварин на цеглі-пальцівці Меджибізької фортеці вдалося визначити відбитки лап собак, котів, свиней, парнокопитних тварин та курки домашньої. Сліди тварин на заготовках цегли опосередковано вказують на елементи зовнішнього середовища. У випадку матеріалів цегли Меджибізької фортеці сліди тварин вказують на тварин, які належали власникам цегельні або тварин суміжних з цегельнею господарств.

Тварини могли потрапити на цегляні заготовки випадково під час вільного вигулу. Їх могли приваблювали мінеральні складові цегляного розчину. Довжина слідів собак дозволила реконструювати приблизний розмір деяких особин. Невеликий розмір слідів парнокопитних тварин вказував на їхню приналежність особинам дитячого віку, що може вказувати на весняно-літній сезон створення цегляних заготовок. Спосіб розташування слідів на цеглі вказує на темп пересування тварини по її заготовкам.

Отримані результати дослідження слідів на цеглі та інших давніх керамічних виробах можуть мати практичне застосування у науковій та музеєзнавчій сфері.

Alina Stupak, Anton Baranovskyi

Animal`s paw prints on the XVI century bricks of Medzhybizh Castle (Medzhybizh, Chmelnytsk region)

Brick was the second most widespread material, after stone blocks, for the construction of various elements of the castle complex. Bricks were used in the construction of the Senyavski Palace in large scale. "Longitudinal stamp type" brick is the oldest type of brick used in the construction of Medzhybizh Castle. It got its name because of the characteristic longitudinal stamps that are located on one of bricks surfaces. Longitudinal stamp brick was used mostly in the construction of objects of the XVI and XVII centuries and was also used secondarily in later times.

The purpose of this study is a detailed description of animal tracks on bricks or their fragments, which originate from the Medzhybizh Castle. Studying the brick collection of Medzhybizh Castle will help us to demonstrate the informativeness of bricks with animal paw prints as an archaeological source.

The results of the study indicate that the traces belong to dogs, cats, pigs, small hoofed animals, and domestic chickens. Animal tracks on brick blanks indirectly indicate the elements of the external environment.

In the case of the brick materials of the Medzhibiz fortress, animal tracks indicate animals that belonged to the owners of the brickyard or animals of farms adjacent to the brickyard. Animals could accidentally get on the brick blanks during a free walk. They might have been attracted by the mineral components of the brick mortar. The length of dog tracks made it possible to reconstruct the approximate size of some individuals. The small size of the tracks of hoofed animals indicated that they belonged to infant individuals, which may indicate the spring-summer season of creating brick blanks. The way tracks are located on the brick indicates the pace of movement of the animal on its blanks.

The obtained results of the paw prints study on bricks and other ancient ceramic products can have practical applications in the scientific and museological spheres.